

zodat zij sterker gevoelen dat met hen, met hun rechten, belangen en gevoelens, rekening wordt gehouden.'

Met het program van Drees was dat van de Volksbeweging in veel opzichten in overeenstemming. In laatstbedoeld program waren bepleit: een 'actieve conjunctuurpolitiek', socialisatie van de Nederlandse Bank en 'indien noodzakelijk, ook van andere bank- en kredietinstellingen', van de mijnen, de energiebedrijven, de grote transportondernemingen, de grondstoffenkartels, de grote bouwondernemingen 'en dergelijke', en er was tenslotte in voorgesteld dat de ondernemingen in publiekrechtelijke bedrijfsschappen zouden worden gegroepeerd en dat in al hun raden van commissarissen de arbeiders op gelijke voet zouden zijn vertegenwoordigd als de aandeelhouders.

Welke elementen uit dit alles werden in het program van het kabinet-Schermerhorn opgenomen?

Er was daarin gesproken van 'een algemeen sociaal-economisch-financieel plan' dat door 'een wetenschappelijk bureau' zou worden ontworpen; voorts zou het bedrijfsleven worden georganiseerd 'in grote samenvattende eenheden' waarin 'ook de arbeiders hun plaats [zouden] verkrijgen', en over de nationalisaties verklaarde het program: 'De regering is voornemens, een onderzoek in te stellen naar de vraag, voor welke bedrijfstakken, gedeelten van bedrijfstakken of ondernemingen, behalve die van het mijnbedrijf (de daar ingevoerde publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie zou gehandhaafd worden) 'en de Nederlandse Bank' (voor het kabinet stond vast dat zij onder staatscontrole gebracht diende te worden), 'een overgang van particuliere eigendom naar de publieke of semi-publieke eigendom uit een oogpunt van algemeen belang is geboden.'

Realisatie van deze plannen zou betekenen dat de ondernemers een groot deel van hun vrijheid zouden verliezen. Wel te verstaan: tijdens de bezetting was die vrijheid goeddeels opgeheven, doordat de rijksbureaus voor handel en nijverheid doorgegeven hadden wat door welke onderneming geproduceerd moest worden (alook welk gedeelte van die produktie aan de bezetter of aan Duitsland moest worden geleverd); ook had de overheid de lonen onder controle gehouden om inflatie te voorkomen en had zij, teneinde een ieder in staat te stellen, zich de nodige levensmiddelen aan te schaffen ('het distributiepakket') de prijzen vastgesteld en wel op een zodanig niveau dat er maar weinig winst kon worden gemaakt; ook de huren waren onder controle gehouden. Intussen: dat alles was uitvloeisel geweest van de schaarste, van de bezettingssituatie en van het streven om de beschikbare consumptiegoederen naar